

DOBRI DUH ZAGREBA

Kustosi Muzeja grada Koprivnice predvođeni ravnateljem prof. Zvonimirom Hitrecom i predsjednikom Upravnog vijeća Muzeja Slavkom Dedijem, početkom listopada posjetili su kolege u Muzeju grada Zagreba s ciljem upoznavanja temeljite rekonstrukcije ovog muzeja i načina rješavanja stručnih problema koji su je pratili. Naime u razdoblju 1991. - 1997. godine ovaj je muzej izmijenjen izvana i iznutra nizom arhitektonskih, restauratorsko-konzervatorskih i arheoloških zahvata na matičnoj zgradi i susjednim zgradama samostana klarisa, osnovnoj školi i Popovom tornju (Opatička 20-22) kako bi se u novom prostoru postavio peti po redu stalni izložbeni postav kojim ova institucija obilježava svoju devedesetu obljetnicu postojanja. Vrijedno je stoga ovom prilikom spomenuti ime osnivača ovog muzeja, ujedno i velikog meštra Družbe Braće hrvatskoga zmaja, Emilija pl. Laszowskog koji je 1907. godine uredio prvi postav Muzeja grada Zagreba u Kamenitim vratima koja su na taj način tada bila spašena od rušenja. Budući da je koprivnički muzej u fazi restauracije i rekonstrukcije zgrade i postava još od 1989. godine, prikupljene spoznaje u Muzeju grada Zagreba naći će svoju praktičnu primjenu i u našem muzeju koji bi obnovljenom zgradom i novim postavom 2001. godine proslavio pedesetu obljetnicu u čast svog osnivača Zmaja kamengradskog dr. Leandera Brezovića.

Kroz "novi" muzej proveli su nas srdačni domaćini, ravnatelj prof. Vinko Ivić i autorica scenarija stalnoga postava prof. Nada Premerl s kojom su u tom velikom projektu surađivali i kustosi Željka Kolveshi, Ivan Ružić i Slavko Šterk. Veliku i vrijednu ulogu u realizaciji obnove muzeja i izrade novog postava također je odigrao i arhitekt Željko Kovačić. Uz napomenu da je svaki prozor na zgradi zaštićen od ultraljubičastog zračenja, da je svaki izloženi predmet prošao kroz ruke restauratora-konzervatora, da su svaki nacrt ili povelja prošli kemijsku obradu zaštite (pH-neutralizacije), da su arheološka nalazišta *in situ* zaštićena infracrvenom svjetlošću protiv gljivica koje ujedno pridonosi stvaranju mikroklimatskih uvjeta, krenuli smo u obilazak postava za koji je još rečeno kako je u njegovom nastajanju izbjegavan monoton kronološki način prezentacije te da se kroz zornu priču nastojala širokoj publici u suglasju tematskog i kronološkog principa ispričati priča slijedom logike povijesnog razvoja Kaptola i Gradeca kroz stoljeća. Pritom su kustosima služili kao uzorni primjerci austrijski muzeji.

Prema riječima prof. Premerl samo polazište u izradi koncepcije obnove i postava bilo je sadržano u samoj zgradi u kojoj su konzervatori svojim zahvatima otkrili njene skrivene tajne iz 17. i 18. stoljeća čijim se otkrićem nastojalo što više vratiti muzej u prvotno, autohtono stanje te ga takvim i prezentirati. Osim konzervatorske ekipe, vrlo važnu ulogu imala je i arheološka struka koja se pozabavila nizom sondi u i izvan muzeja, a koje su obradile prof. Nives Pandžić, dr. Dunja Glogović, Dubravka Balen i prof. Marija Šmalcelj nastojeći rekonstrukcijom prikazati prethistoriju i srednjovjekovlje. Tako su tragovi otkrivene prethistorijske gradine datirani čak do tisuću godina prije naše ere, a ostaci drvenih potpornih stupova gradskog bedema datirani su arheološkom stratigrafijom i metodom C-14 u vrijeme 1030. - 1260. godine. Prema prof. Šmalcelj nalaz gradine i hrastovih obradenih stupaca kao ostataka srednjovjekovne fortifikacije na Gradecu je eksponat *in situ* u muzejskoj ponudi, čime se osim Louvrea može pohvaliti malo muzeja u svijetu. Uz sam boravak posjetitelja na arheološkom nalazištu u obilasku muzeja arheolozi pripremaju i vizualni prikaz lokaliteta putem kompjuterskog *touch screen* pretraživanja pomoću kojeg će zainteresirani posjetilac moći na aktivan način prikupiti informacije o sondi, nalazima, itd.

Budući da se ime našeg muzeja, kako su istakli prof. Ivić i prof. Premerl, identificira s imenom našeg grada, nezaobilazan je u prezentaciji "rodni list" Zagreba Felicijanova isprava kojom Zagreb ulazi u pisanu povijest 1094. godine. Isprava je prikazana u preglednom originalu i prijevodu ispisana u uvećanom mjerilu rukom pismoslikara na zidu. Tu je i legenda o nastanku imena grada Zagreba koja govori o biskupu Augustinu Kažotiću (14. st.) i njegovim molitvama za prestanak velike suše, a koja je bila uslišana jer se nenadano u bunaru u biskupskom dvoru pojavila voda koja se lako *za grabila* i spasila grad od katastrofe. Također prepisana latinskim i u prijevodu nalazi se na zidu i povelja o proglašenju Zagreba slobodnim i kraljevskim gradom kralja Bele IV. Arpadovića iz 1242. godine, a prema kojoj je jednim dijelom sastavljena i anžuvska povelja Koprivnici 1356. godine. (Prijevod ove povelje napravio je upravo

Iz novoga postava Muzeja grada Zagreba

osnivač zagrebačkog muzeja E. Laszowski, od sredine dvadesetih godina prislan prijatelj dr. Brozovića). Iz srednjovjekovnog Medvedgrada u postavu se nalaze originalni kameni fragmenti (bifore i luk) te po nekoliko sačuvanih pećnjaka i rekonstruirana peć. Gradske insignije - pečati, povelje, grbovi i zastave - nalaze se zajedno izloženi. Popis gradskih sudara i bilježnika svjedoči o novom gradskom statutu koji od 16. stoljeća zamjenjuje Zlatnu bulu u načinu upravljanja

Znameniti portret bana Josipa Jelačića u svečanom odjeću crven-bijeli-plavi, ulje na platnu Ivana Zaslavca. Prije 150 godina Jelačić je ukinuo kmetstvo, ujedinio hrvatske pokrajine i obračunao s velikomađarskom idejom

gradom. Gradečki i Kaptolski cehovi prezentirani su cimerima, škrinjama, pečatima, poveljama o osnivanju, djetičkim listovima, računima, i zastavama svetaca zaštitnika. Vidjevši restaurirane zastave, koprivnički muzealci su odmah u razgovoru istaknuli mogućnost i važnost obnove onih koje čuva koprivnički muzej. Treba napomenuti da je najstariji koprivnički ceh zlatara, kovača, bravara, mačara, remenara i sedlara iz 1635. godine prepisao povelju o osnivanju upravo zahvaljujući cehmeštrima s Gradeca.

Osmanlije/Turci u svojim su prodorima u 16. i 17. stoljeću stigli do predgrada Zagreba koji se za obranu pripremao gradnjom zidina. O tom vremenu svjedoče izloženi planovi i nacrti iz arhiva u Beču, Dresdenu, Grazu. U zasebnom prostoru izloženi namještaj i ukrasi i niz upotrebnih predmeta iz Beča prikazuju život velikaških rodova na Gradecu, bana Petra Zrinskog, a po završetku velikog protuosmanskog rata 1699. godine i Sermagea, Oršića, Kulmera i kroničara Zagreba kanonika Baltazara Adama Krčelića.

Dinamično 19. stoljeće prikazano je životom u Donjem gradu gdje su se naseljavali trgovci iz istočnih zemalja. O međunarodnim aktivnostima tadašnjih zagrebačkih trgovaca svjedoče izložene povelje o sudjelovanju na sajmovima u Londonu i Beču. Hrvatski narodni preporod prikazan je litografijama i bakrorezima Iliraca te obnovljenom maketom ilirskih institucija koja je bila izložena na znamenitoj kulturno-povijesnoj izložbi grada Zagreba 1925. godine u Umjetničkom paviljonu. Tu je Ljudevit Gaj i njegova tiskara, po prvi put u muzejskoj postavi izložen originalni portret bana Josipa Jelačića od Ivana Zaslavca, pisari stol trgovca Kristofora Stankovića, zatim proglas od 25. travnja 1848. s Jelačićevim potpisom o ukinuću kmetstva (...*tlake gospodske i svake daće urbarijske i desetine crkvene*...) kojim su zapravo ukinuti glavni atributi feudalizma, a

trojednoj Kraljevini Hrvatskoj, Slavoniji i Dalmaciji tek otvoren put prema građanskom, nacionalnom uređenju u drugoj polovici 19. stoljeća. Uzgred rečeno, kao jedan od malobrojnih sačuvanih primjeraka u Hrvatskoj, ovaj proglas prezentira u svojoj postavi i koprivnički muzej.

O ujedinjenju Kaptola i Gradeca i nastanku modernog grada Zagreba govori izloženi carski patent od 7. rujna 1850. godine kojim se za prvog gradonačelnika određuje Janko Kamauf čiji portret upotpunjuje čin rođenja novog grada. Priča o življenju trgovačke Ilice u drugoj polovici 19. stoljeća efektno je ispričana u podužem hodniku nizom fotografija dućana s cimerima i izlozima šešira i odijela, trgovcima i mušterijama izradenih gotovo u prirodnoj veličini pa se posjetilac može vrlo lako identificirati s potrošačem od prije stotinjak godina. Ugođaj vremena upotpunjavaju i izložene restaurirane muzičke kutije koje pružaju zvučnu kulisu svakidašnjice javnih i privatnih prostora Zagreba s kraja prošlog i početka ovog stoljeća. Prikazan je i urbanistički razvoj Zagreba s nekoliko veduta, katedralom prije Bolleove neogotičke rekonstrukcije te Donji grad s planom ulica na podu u kojem se na postamentima nalaze makete zgrada Kraljevske sveučilišne knjižnice, JAZU/HAZU, umjetničkog paviljona, glavnog kolodvora, HNK-a. Poseban muzejski fond čine donacije radnih soba Augusta Šenoa i Ivana pl. Zajca te zbirka glumice Tille Durieux.

Dvorane 20. stoljeća tek su u pripremi za otvorenje pa smo se upoznali s "radnom" postavom u kojoj vrijeme dokumentiraju fotografije, plakati iz Nezavisne Države Hrvatske i Federalne Države Hrvatske/Narodne Republike Hrvatske (u velikoj mjeri posjeduje ih i koprivnički muzej zahvaljujući dr. Brozoviću i Vinku Vošićkom), maketa partizanke na daščanoj oplati na kojoj su ispisane riječi Vladimira Bakarića i Josipa Broza Tita o doprinosu žena u borbi za oslobođenje

Mala statueta božice Fortune, simbola sreće i blagostanja (Ščitarjevo, Andautonia kraj Zagreba, 1. - 2. stoljeće) nadana je 1994. u godini obilježavanja velikoga zagrebačkog jubileja. Poručuje li i nama danas kako nam je sreća doista potrebna, možda više nego ikada u prošlosti

od fašizma i nacizma, a kojom je nakon Drugog svjetskog rata bio po odluci komunističkih vlasti zaklonjen kip bana Josipa Jelačića na istoimenom trgu, zatim primjerak šestinske narodne nošnje koja je izložena tik do primjerka građanske haljine, prvi primjerci radio i televizijskih prijemnika, gramofona i ploča. Ovaj postav završava suvremenim hrvatskim plakatom u nizu kojih posljednje mjesto zauzima nekoliko iz Domovinskog rata. Posebno je bila dojmljiva prostorija u kojoj se nalazi uvećana fotografija snimana u samom trenutku raketiranja Banskog dvora 7. listopada 1991. godine, (u isti dan i sat! raketirana je i naša Koprivnica), a koja prikazuje velike oblake dima koji prekriva nebo nad Gradecom. U istoj se prostoriji nalaze i ostaci oštećenog interijera u eksploziji.

Naposljetku, uistinu impresionirani viđenim razgledali smo i obnovljeno potkrovlje muzeja u kojem se nalazi bogata knjižnica s 13.000 stručnih naslova, zasebne radne sobe svakog kustosa s priručnom literaturom, multimedijalna dvorana (održavanje okruglih stolova, predavanja), dvorana za sastanke, sobe tehničkog osoblja i blagovaona. Također smo bili upoznati s postojanjem danas neophodne službe u poslovanju muzejskih institucija, marketinško-promocijske službe te sa skromnim otvaranjem bara i restorana za osvježanje posjetitelja u predvorju muzeja. Za kraj bitno je istaći činjenicu da su naši domaćini s neskrivenim zadovoljstvom i ponosom isticali veliku ulogu i apsolutnu materijalnu podršku i razumijevanje svog gradskog poglavarstva od početka do završetka rekonstrukcije muzeja koji marom njegovih kustosa u najboljem svjetlu prezentira prošlost grada čije ime i nosi.

Dražen Ernečić